Д.е.н., проф. Ілляшенко С.М., к.е.н., доц. Шипуліна Ю.С.
Сумський державний університет

ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНА ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

© Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., 2013

Економічний розвиток без екологічних обмежень, як свідчить вся історія людства, приводить до погіршення стану навколишнього природного середовища і навіть загрожує самому існуванню людської цивілізації. З цих позицій проблема екологізації процесів виробництва, споживання і утилізації продукції, особливо інноваційної, набуває особливої гостроти. Інновації мають дуалістичну природу: вони сприяють підвищенню ефективності діяльності їх розробника і виробника, підвищують корисність споживання і використання тощо, однак в той же час переводять на більш високий рівень проблему урахування екологічних обмежень у інноваційному процесі. Практика свідчить, що інноваційний шлях розвитку є безальтернативним, а загострення пов'язаних з ним екологічних проблем, що стали врівень з соціально-економічними, потребує екологізації інноваційної діяльності. Однією з головних її передумов є формування і розвиток екологічно-орієнтованої інноваційної культури, яка є соціо-культурним механізмом регулювання інноваційної поведінки людини і суспільства у цілому.

Враховую практичну недослідженість цього питання авторами запропоновано авторське визначення екологічно-орієнтованої інноваційної культури, яка розглядається як сукупність механізмів соціо-культурного регулювання екологічно-орієнтованої інноваційної поведінки суб'єктів інноваційного процесу, які формують стійкі традиції сприймати нове, здатність і готовність його комплексно використовувати в інтересах загального прогресу, що супроводжується збереженням чи поліпшенням якості навколишнього природного середовища.

Системний аналіз і узагальнення літературних джерел у яких розглядаються проблеми регулювання і стимулювання екологізації інноваційної діяльності дав підстави визначити основні механізми формування і розвитку інноваційної культури. З метою визначення основних проблем її формування та їх пріоритетності побудовано таблицю (табл. 1), яка характеризує вплив цих механізмів на реалізацію основних функцій екологічно-орієнтованої інноваційної культури.

Таблиця 1. Укрупнена оцінка впливу механізмів формування та розвитку екологічно-орієнтованої інноваційної культури на реалізацію її основних функцій

Механізми	Функції інноваційної культури		
	Інноваційна	Селекційна	Трансляційна
Інформування населення і виробників про неекологічні вироби і технології	5	4	4
Інформування населення і виробників про екологічні вироби і технології	5	5	4
Формування норм суспільної поведінки, моральних цінностей	2	3	3
Формування пріоритетного ставлення товаровиробників (продавців) до екологічних потреб споживачів	4	5	5
Економічне стимулювання (формування) екологічної поведінки	3	4	4
Адміністративне регулювання екологічного виробництва і споживання	4	4	5
Організаційне забезпечення екологізації	2	3	4
Сумарна оцінка	*25*	*28*	*29*

Склад функцій взято відповідно до [1]. Оцінки проставлені у клітинках таблиці за шкалою 1-10 методом експертних оцінок. Результати аналізу можуть бути використані для визначення пріоритетності механізмів розвитку екологічно-орієнтованої інноваційної культури. З табл. 1 видно, що найменшим є вплив механізмів формування норм суспільної поведінки та моральних цінностей, а також організаційного забезпечення екологізації. Аналіз стану функцій інноваційної культури свідчить, що її екологізацію доцільно починати з інноваційної, насамперед, шляхом формування стереотипів екологічно-орієнтованої поведінки розробників, виробників та споживачів інновацій.

Викладене вище стосується, в основному, специфіки формування екологічно-орієнтованої інноваційної культури суспільства. Проте ефективність формування сприятливого середовища для інноваційного розвитку (у тому числі, екологічно-орієнтованого) залежить також від рівня інноваційної культури конкретної організації-інноватора (підприємства чи установи).

Інноваційна культура організації включає три складові: мотиваційну, організаційну, інтелектуально-креативну. Методом логічного узагальнення, на основі відомої матриці "Рівень новизни товару щодо ринку та розробника (виробника)" з урахуванням рекомендацій [1], розроблена матриця, що характеризує роль складових інноваційної культури у забезпеченні інноваційного розвитку організації (рис. 1).

Новизна для товаровиробника		Новизна для ринку: низький	Новизна для ринку: середній	Новизна для ринку: високий
	високий	$\boldsymbol{I_c, M_c, O_в}$ *Нова продуктова лінія*	$\boldsymbol{I_в, M_c, O_в}$	$\boldsymbol{I_в, M_в, O_в}$ *Радикальні інновацій*
	середній	$\boldsymbol{I_c, M_н, O_c}$ *Модифікації відомих продуктів*	$\boldsymbol{I_c, M_c, O_c}$ *Витягування продуктової лінії*	$\boldsymbol{I_в, M_в, O_c}$
	низький	$\boldsymbol{I_н, M_н, O_н}$ *Спрощені продукти*	$\boldsymbol{I_c, M_c, O_н}$	$\boldsymbol{I_в, M_в, O_c}$ *Репозиційовані продукти*

Рис. 1. Стан складових інноваційної культури, які формують інноваційно-сприятливе середовище організації для реалізації стратегій її розвитку на основі екологічних інновацій

Умовні позначення у рис. 1: $I_н$, I_c, $I_в$ – відповідно, низький, середній і високий рівень інтелектуально-креативної складової екологічно-орієнтованої інноваційної культури організації; $M_н$, M_c, $M_в$ – відповідно, низький, середній і високий рівень мотиваційної складової екологічно-орієнтованої інноваційної культури організації; $O_н$, O, $O_в$ – відповідно, низький, середній і високий рівень організаційної складової екологічно-орієнтованої інноваційної культури організації.

У клітинках матриці на рис. 1 подано рекомендації щодо станів складових інноваційної культури організації, які необхідні для формування сприятливого середовища для її екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку на основі виробів чи послуг різного ступеня новизни. У них також подано рекомендації щодо вибору товарних інноваційних стратегій (у даному випадку – екологічно-орієнтованих).

Отримані результати поглиблюють теоретико-методичні та прикладні аспекти формування інноваційної культури як однієї з головних передумов створення інноваційно-сприятливого середовища на державному рівні та рівні окремої організації.

1. Шипуліна Ю.С. Інноваційна культура організації: сутність, структура, підходи до оцінки // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 2. – С. 132.